

Vuoden 2021 talousarvioesitys

Työ- ja elinkeinojaosto 13.11.2020 klo 8.30 TAE 2021/ pääluokka 32

Etukäteiskysymykset elinkeinoministeri Mika Lintilä

- 1. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen kohdentuminen**
 - Miten rahoitusta tullaan käyttämään TEM:n toimialla?
 - Entä miltä osin se kohdistuu TKI-toiminnan tukemiseen?
- 2. Miten yrityksille myönnetyt koronatuot ovat vaikuttaneet? Onko vaikuttavuus-arviointia tehty?**
- 3. Investointien edistämisen toimenpiteet**

Millaisilla toimenpiteillä kannustetaan yrityksiä tekemään investointeja Suomeen? Erityisesti koneja laiteinvestoinnit ovat Suomessa heikkoja. Miten kannustetaan ja luodaan edellytyksiä tällaisiin riskipitoisiin investointeihin, jotka tukisivat talouden kasvua ja työllisyyttä?
- 4. Biokaasun tuotannon ja liikennekäytön rooli ja tulevaisuus Suomessa**

Biokaasun tuotannon ja liikennekäytön rooli Suomessa? Millainen visio on biokaasun käytöstä Suomessa? Kuinka hajautettua biokaasun tuotannon tulisi olla?
- 5. Viennin edistämisen kipupisteet, tavoitteet ja toimenpiteet**
- 6. Hiilineutraalisuustavoite**

Mitkä ovat tärkeimmät toimenpiteet vuoden 2021 talousarvioesityksessä hiilineutraalisuustavoitteeseen pääsemiseksi? Miten hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet parantavat työllisyyttä? Ilmastomuutospaneeli (IPCC) ja Kansainvälinen energiajärjestö (IEA) katsovat energiatehokkuuden parantamisen olevan yksi merkittävimmistä osista ilmastomuutoksen vastaista kehitystä. Millaisia toimenpiteitä on suunnattu energiatehokkuuden kehittämiseen yrityksissä?

1. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen kohdentuminen

Miten rahoitusta tullaan käyttämään TEM:n toimialalla?

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen käyttämistä ohjaavat hallituksen vuoden 2021 talousarviota koskevassa neuvottelussaan 16.9.2020 hyväksymät linjaukset¹ jatkovalmistelulle: rahoitus kohdennetaan kuuteen nopeavaikutteiseen, EU:n talouspoliittisen ohjausjakson suositusten mukaiseen painopisteeseen:

- 1) Koulutus, tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla Suomi takaisin kestävän kasvun uralle, 0,4-0,5 mrd. euroa
- 2) Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta, 0,9-1,2 mrd. euroa
- 3) Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn turvaaminen, 0,15-0,3 mrd. euroa
- 4) Kestävän infrastruktuurin ja digitalisaation vahvistaminen, 0,2-0,4 mrd. euroa
- 5) Työmarkkinoiden toiminta, työttömille suunnatut palvelut ja työelämän kehittäminen, 0,15-0,3 mrd. euroa
- 6) Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen, 0,3-0,4 mrd. euroa

Painopisteiden allokaatio täsmentyy valmistelun kuluessa. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle syyskauden aikana selonteon elpymisvälineen varojen suunnitellusta käytöstä.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialalle kuuluvia investointeja ja uudistuksia on odotettavissa kaikkien painopisteiden alla. TEM:n toimialalla korostuvat etenkin TKI-toiminnan tukeminen ja vaikuttavuuden vahvistaminen, energiajärjestelmän ja teollisuuden vihreä siirtymä vienti- ja kasvupotentiaalia vahvistaen, Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn ja kasvun turvaaminen, digitalisaation vahvistaminen sekä työllisyys ja työelämän kehittäminen.

Entä miltä osin se kohdistuu TKI-toiminnan tukemiseen?

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen kohdennus hallituksen linjaamien painopisteiden välillä ja sisällä tarkentuu jatkovalmistelussa.

TKI-toiminnan tukemiseen tullaan kohdistamaan varoja painopisteen (1) ja tarvittaessa myös muiden painopisteiden alla. Painopisteet menevät osin päällekkäin ja yksi toimi voi tukea yhtä useampaa painopistettä.

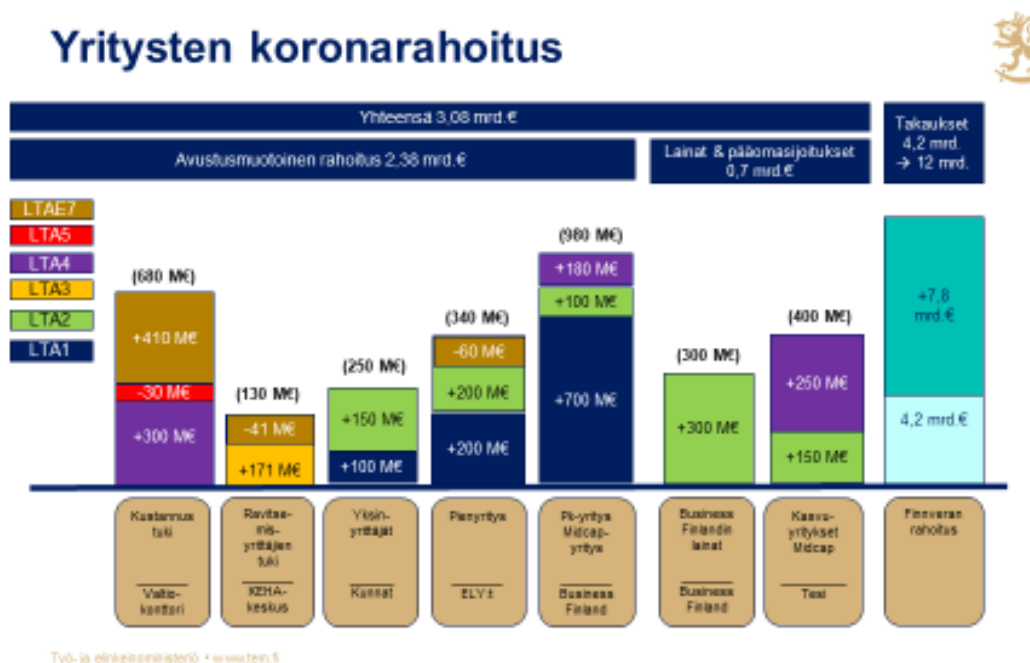
¹ [Hallituksen linjaus 16.9.2020](#)

2. Miten yrityksille myönnetyt koronatuot ovat vaikuttaneet?

COVID-19 –pandemian aiheuttaman kriisin alkuvaiheesta alkaen yritysrahoituksen valmistelussa on pyritty mahdollisimman markkinalähtöiseen toimintaan sekä luomaan malleja julkiselle rahoittamiselle, joilla on mahdollisimman pieni markkinoita vääristävä vaikutus. Pankkisektorin rooli on ollut ja tulee jatkossakin olla ensisijainen yritysten rahoituksen turvaajana. Valtio on omilla toimillaan tukenut pankkisektorin kykyä rahoittaa yrityksiä. Pankeilla on ollut tähän mennessä hyvä valmius myöntää lyhennysvapaita ja maksuaikajoustoja COVID-19 -pandemian aiheuttaman poikkeuksellisen tilanteen vuoksi.

Suomessa COVID-19 –pandemian aiheuttamien liiketoiminnan häiriöiden lieventämiseen tarkoitettuihin ns. koronatuikiin on v. 2020 lisätalousarvioissa I-VII kohdennettu yhteensä noin 3,1 miljardia euroa, joista noin 2,4 mrd suorina tukina. Näiden lisäksi markkinaehtoisia takauksia ja lainoja on lisätty noin 10 mrd eurolla. Koronatuista suurin osa on TEM:n hallinnonalan kautta myönnettäviä toimialariippumattomia tukia. Näitä täydentävät toimialakohtaiset tuet mm. maa- ja metsätalouden aloille, kulttuuri- ja tapahtuma-alalle sekä ravintola-alalle.

Kuvassa 1 on esitetty työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuet sekä markkinaehtoinen rahoitus COVID-19 -pandemiasta kärsineille yrityksille: 55% avustusmuotoisista koronatuista on myönnetty kehittämisavustuksina Business Finlandin ja ELY-keskusten kautta, 38% toimialariippumattomana tuotantotukena (kustannustuki, yksinyrittäjien tuki) ja 7% toimialakohtaisena tukena (ravitsemisyrittäjien tuki). Kehittämistukien kysyntä on ollut suurinta, tuotantotukia on jäämässä osin käyttämättä. Myös lainojen ja pääomasijoitusten sekä markkinaehtoisen rahoituksen kysyntä on ollut odotettua vähäisempää.

11.11.2020

Business Finlandin kehittämisrahoitusta liiketoiminnan häiriötilanteissa on myönnetty eniten kaupan, rakentamisen ja ohjelmistojen & pelien aloilla toimiville yrityksille sekä alueellisesti eniten Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen alueilla. Enemmän kuin puolet rahamääräisestä kehitysavustuksesta on kohdentunut mikroyrityksille, joissa on 6-10 työntekijää.

ELY-keskukset myönsivät yrityksen kehittämisavustusta COVID-19 –pandemian aiheuttamista markkina- ja tuotantohäiriöistä kärsiville yrityksille, joissa työskentelee enintään viisi henkilöä (mukaan lukien yrittäjät). Suurimmat toimialat avustuksen kohdentumisessa olivat vähittäiskauppa, ravitsemistoiminta ja maaliikenne. Rahamääräisesti eniten avustuksia kohdistui Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen alueille.

Koronatukien lopullisista vaikutuksista ei vielä ole tietoa, mutta esimerkiksi syksyllä 2020 julkaistun pk-yritysbarometrin koronatilanteeseen liittyvän kyselyn mukaan yli 75 prosenttia pk-yrityksistä koki, että koronatuot vastasivat ainakin jossain määrin yrityksen tarpeisiin. Moni pk-yritys on kyennyt uudistumaan kriisin seurauksena ja lähes joka neljäs yritys koki jopa kriisin parantaneen yrityksen tilannetta.

Koronatukien lopullista vaikutusta konkurssihakemusten määrän hillitsemisessä ei vielä tunneta. Voidaan kuitenkin arvioida, että yrityksille kohdistetuilla tukitoimilla on osaltaan onnistuttu pitämään vireille pantujen konkurssien määrä edellisvuotta pienempänä. Lisäksi konkurssilakiin (120/2004) on tehty väliaikainen muutos, jossa konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättämiseen perustuva maksukyvyttömyysolettama on poistettu väliaikaisesti käytöstä ajaksi 1.5.2020–31.1.2021. Tavoitteena on ollut estää COVID-19 -pandemian tai sen aiheuttamien rajoitustoimien vuoksi maksuvaikeuksiin joutuneiden yritysten asettaminen konkurssiin konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättämisen perusteella ja siten varmistaa, ettei konkurssiin aseteta yrityksiä, joiden maksukyvyttömyys voi myöhemmin korjaantua. Väliaikaisten lakien voimassaolon aikana konkurssihakemusten määrä on laskenut ja on odotettavissa, että ainakin ilman uusia toimenpiteitä se kasvaa voimakkaasti, kun väliaikaisen lain voimassaoloaika päättyy.

Esimerkiksi Business Finlandin korona-avustuksia saaneiden asiakkaiden joukossa on todettu olevan paljon sellaisia uusia asiakasyrityksiä, joilla arvioidaan olevan edellytyksiä kansainvälistymiseen ja jotka siten hyötyvät palveluista jatkossakin. Tätä koskevaa kartoitusta ja palvelupolun rakentamistyötä tehdään Team Finland –kansainvälistymispalveluiden verkoston toimijoiden yhteistyönä, jotta rahoitettujen yritysten joukosta seuloutuvat erityisesti ne, joilla on kansainvälistymispotentiaalia.

Onko vaikuttavuusarviointia tehty?

Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt koronatukien vaikutuksista laajan arvioinnin ja yhteistyössä yritystukien tutkimusjaoston kanssa valmistellut koronatukien tarkastus- ja arviointisuunnitelman vuosille 2020-2023. Tavoitteena on lisätä tukien läpinäkyvyyttä, tuottaa tietoa tukien vaikuttavuudesta politiikkatoimien suunnittelun pohjaksi sekä parantaa arvioinnin systemaattisuutta.

Tarkastus- ja arviointisuunnitelman vaiheet:

1. Välittömät vaikutukset ja kohdentuminen (miten tuet kohdentuivat, ehkäisivätkö ne konkurssia, miten ne edistivät työllisyyttä, millaisia vaikutuksia niillä oli uusiutumiseen ja tuottavuuteen) 9/2020 – 2/2021.
2. Erilliset ulkopuoliset tarkastukset (Business Finland, ELY-keskukset, yksinyrittäjän tuki, ravintolatuki - tukien hakeminen, myöntäminen, maksaminen, käyttö ja valvonta) 7/2020 – keväät/2021.
3. Tukipolitiikan arviointi (mm. olivatko valitut tuet oikeita, mikä oli markkinaehtoisien rahoituksen rooli kokonaisuudessa, millaiset politiikkakeinot sopivat erilaisiin talouskriiseihin ja tiettyyn tarpeeseen) 2021-2022.
4. Vaikuttavuuden arviointi (tiettyjen tukimuotojen vaikuttavuus suhteessa niille asetettuihin tavoitteisiin sekä pitkän aikavälin tuottavuuteen, talouden rakenteelliseen uudistumiseen ja talouskasvuun) 2022-2023/2024.

3. Investointien edistämisen toimenpiteet

Millaisilla toimenpiteillä kannustetaan yrityksiä tekemään investointeja Suomeen? Erityisesti kone ja laiteinvestoinnit ovat Suomessa heikkoja. Miten kannustetaan ja luodaan edellytyksiä tällaisiin riskipitoisiin investointeihin, jotka tukisivat talouden kasvua ja työllisyyttä?

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan toimenpiteillä kannustaan yrityksiä kasvamaan, nostamaan kilpailukykyään sekä osallistumaan kansainvälisiin arvoketjuihin. Tavoitteena on luoda toimintaympäristö, jossa yritykset menestyvät, kehittävät kansainvälisesti kiinnostavia tuotteita ja palveluita sekä kasvattavat niiden vientiä kansainvälisille markkinoille.

Vaikka yritykset tekevät investoinnit aina omista lähtökohdistaan, valtio voi vaikuttaa monilla toimillaan yritysten investointeihin tunnistamalla ja poistamalla niiden esteitä sekä kehittämällä säädosympäristöä tukemaan korkean arvonlisän tuotantoa.

Myös kansainvälisen toimintaympäristön muutokset vaikuttavat Suomeen, sillä merkittävä osa tuotannollisista investoinneista, olivat ne sitten aineellisia tai aineettomia, suuntautuu vientiin ja ovat osa kansainvälisiä arvoketjuja. Suorat sijoitukset ulkomailta ovat tärkeitä luomalla yhteydet monikansallisten yritysten Suomen ulkopuolella tekemään tutkimus- ja kehitystyön välille.

Tärkeä yksityisiä investointeja kannustava tavoite on tehdä Suomesta hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä mm. toimialakohtaisten vähähiilisyystiekarttojen avulla. Tavoitetta tukee valmistuksessa oleva Suomen kestävä kasvun ohjelma ja sitä koskeva Euroopan elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitus. Ilmastonmuutoksen torjunta, teollisuuden vähähiilisyys vauhdittaminen sekä digitalisaation edistäminen ovat myös vuoden loppuun mennessä toimintansa aloittavan Ilmastorahaston sijoitustoiminnan tavoitteena. Sijoituskriteereissä yhtiö painottaa muun muassa päästövähennyspotentiaalia joko Suomessa tai maailmalla.

Verotus tukee kone- ja laiteinvestointeja sekä innovaatioita

Jo päätetyillä toimilla, kuten koneiden ja laitteiden korotetuilla poistoilla verovuosina 2020-2023, pyritään kannustamaan yritysten investointeja tuotantoon. Innovaatioita taasen pyritään kannustamaan esityksellä laista tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvän tutkimusyhteistyön lisävähennyksestä verovuosina 2021–2025.

Yritysten kansainvälistyminen vauhdittaa investointeja

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee yritysten uudistumista, kansainvälistymistä, ulkomaisia investointeja ja matkailua useiden toimenpiteiden ja toimijoiden kautta. Keskeinen toimija on innovaatorahoituskeskus Business Finland, jonka toimintoihin sisältyvät innovaatorahoituksen, viennin ja kansainvälistymisen edistämisen palvelut sekä ulkomaisen matkailun ja investointien edistäminen.

Business Finlandin toiminnan painopisteet ovat bio-, kiertotalous ja cleatech, digitalisaatio, terveys ja hyvinvointi, kuluttajaliiketoiminta, matkailu ja poikkileikkaavat teemat ja niillä tuetaan toimialojen uudistumista ja kansainvälistä kasvua mm. tutkimus- ja innovaatiohankkeita rahoittamalla.

Team Finland -verkosto edistää vientiä ja pk-yritysten kansainvälistä kasvua tarjoamalla sujuvan palvelupolun kansainvälistyville yrityksille. Verkosto myös tekee maatamme tunnetuksi korkeatasoisen osaamisen keskittymänä sekä kytkee ulkomaisia osajia ja investoijia Suomeen.

Ulkomaisten investointien houkuttelua tuetaan myös rahoittamalla ja tulosoajamalla Business Finlandin Invest in –toimintoja.

Yritysrahoituksella tärkeä rooli investointipäätöksissä

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa siitä, että kotimainen valtion yritysrahoitus ja viennin rahoitus toimivat mahdollisimman hyvin ottaen huomioon yritysten rahoitustarpeet eri kehitysvaiheissa ja yritysrahoitusta sääntelevät kansalliset ja kansainväliset säännökset. Kasvurahoitusta on vahvistettu lisäämällä julkisten rahoituslaitosten (Finnvera Oyj, Tesi, Business Finland, ELY-keskukset) etenkin kasvaville pk-yrityksille kanavoimia voimavaroja. Tässä hyödynnetään myös EU:n kasvu-rahoituksen välineitä.

Yrittäjyys tukee investointeja

Kaiken kokoisten yritysten investointihalukkuuden edistäminen on avain roolissa. Valmistelussa olevan yrittäjyysstrategian puitteissa tarkastellaan mm. ennustettavaa ja kilpailukykyistä yritys-verotusta, osaamisen ja osaavan työvoiman saatavuutta yritysten kasvun tukena sekä sääntelyn ja asioinnin sujuvoittamista sekä toimivan kilpailun edistämistä.

Elinkeinopolitiikalla vauhditetaan investointeja eri toimialoilla

Toimialakohtaisen elinkeinopolitiikan valinnoilla luodaan edellytyksiä yksittäisten toimialojen kasvuun. Samanaikaisesti on sovellettu käytäntöön yleisen elinkeinopolitiikan luomia kilpailukyvyn edellytyksiä sellaisilla sektoreilla, jotka ovat keskeisiä Suomen kansantalouden kannalta ja/tai niihin liittyy merkittäviä uudistumisen ja kestäväen kasvun mahdollisuuksia lähitulevaisuudessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö toimialakohtaisen elinkeinopolitiikan piiriin kuuluvat: metsäteollisuus, kaivannaisteollisuus ja akut, meriklusteri, matkailu, sekä toimialarajat ylittävät teemat: arktisuus, kiertotalous, biotalous, cleantech, digitalisaatio, luovat alat ja terveys. Start-up- ja midcap -yrityksiin kohdennetut erityistoimet ovat tiettyyn valittuun yritysten kohderyhmään suunnattuja elinkeinopoliittisia toimia.

Kaivoslain muutos ja kansallinen akkustrategia ovat esimerkkejä toimista, joilla voidaan edistää investointeja. Kaivoslain muutoksilla halutaan selkeyttää sääntelyä ja siten lisätä ennakoitavuutta ja toisaalta lupaprosessien läpinäkyvyyttä, kun taas kansallisen akkustrategian tavoitteena on lisätä akkuteknologian tutkimusta ja kehitystyötä Suomessa.

Toinen esimerkki sektorikohtaisista hankkeista on valtiovarainministeriön nimittämän teknologianeuvottelukunta, jonka tehtävänä on valmistella Suomelle digitalisaatioon nojaava teknologiapoliittikka. Neuvottelukunta on tunnistanut ulkomaisten investointien edistämisen tärkeäksi osaksi teknologiapoliittikkaa ja tuottaa siihen liittyviä toimenpide-ehtotuksia keväällä 2021.

4. Biokaasun tuotannon ja liikennekäytön rooli ja tulevaisuus Suomessa

Kysymys:

Biokaasun tuotannon ja liikennekäytön rooli Suomessa?

Millainen visio on biokaasun käytöstä Suomessa?

Valtaosa biokaasusta kulutetaan tällä hetkellä sähkön- ja lämmöntuotannossa. Liikennekäytön määrä on kuitenkin kasvussa ja kaasua ajoneuvoja on viime vuosina hankittu huomattavasti aikaisempia vuosia enemmän. Nykyinen kaasua ajoneuvotavoite vuodelle 2030 on 50 000, mutta jo nykyisin määrä on kasvanut noin 12 000 ajoneuvoon. Myös biokaasun tankkausasemien määrä on kasvanut mm. erillisen jakeluinfrastruktuurituen ansiosta viime vuosina. Valtio myös tukee henkilöautojen konvertoimista kaasukäyttöisiksi erillisellä konversiotuella.

Biokaasun liikennekäytön edistäminen on nopea ja melko kustannustehokas tapa vähentää liikennesektorin päästöjä. Erityisesti raskaassa liikenteessä ja enenevissä määrin nesteytettynä sillä on suuri merkitys. Myöhemmin nesteytettyä biokaasua voitaisiin käyttää myös meriliikenteessä. Suomella on jo tämän mahdollistavaa infrastruktuuria (LNG-terminaalit) ja nesteytettyä kaasua hyödyntävien laivojen määrä on kasvussa.

Biokaasun teknis-taloudellisen potentiaalin on arvioitu olevan n. 10 TWh. Biokaasuala on arvioinut, että tuotantoa voisi vuonna 2030 olla 4 TWh. Biokaasun hinta on kilpailukykyinen bensaan ja dieseliin nähden, mutta vaatii kaasukäyttöisiä ajoneuvoja. Lisäksi biokaasua ollaan sisällyttämässä jakelu-velvoitteen piiriin, mikä entisestään parantaa sen kilpailukykyä liikennepolttoaineena, vaikka samalla sille asetetaankin polttoainevero. Biokaasun merkitys liikennesektorilla on kuitenkin melko pieni verrattuna esimerkiksi nestemäisiin biopolttoaineisiin.

Ajoneuvovalmistajien kiinnostus kaasuhenkilöautojen kohtaan on vähentynyt osin EU:n päästölaskentaa koskevasta sääntelystä johtuen. Siten tulevaisuudessa kaasuhenkilöautojen määrä tulee todennäköisesti olemaan rajallinen ja raskaan liikenteen merkitys entisestään korostuu. Myös TEM:n AFRYltä tilaaman selvityksen mukaan vuoteen 2030 mennessä, valtaosa (n. 75 %) biometaanista kulutettaisiin raskaassa liikenteessä.

Kuinka hajautettua biokaasun tuotannon tulisi olla?

Biokaasun tuotanto on käytännössä aina hajautettua. Toistaiseksi biokaasun tuotanto on perustunut pitkälti ns. porttimaksullisiin jakeisiin. Suurin osa edellä kuvatusta potentiaalista liittyy sellaisiin syötteisiin, joista ei ole saatavissa porttimaksuja, jolloin myös kokonaistuotantokustannukset ovat korkeammat. Tyypillisesti syötteiden kuljettaminen on kallista ja esimerkiksi liete-pohjaisten syötteiden painosta valtaosa on vettä. Tällöin biokaasulaitokset kannattaa rakentaa mahdollisimman lähelle syötteiden syntypaikkaa. Biometaania voidaan paineistettuna ja etenkin nesteytettynä siirtää biokaasulaitokselta muihin kulutuskohteisiin. Tyypillisesti suuremmat biokaasulaitokset ovat kustannustehokkaampia ja pieniä biokaasulaitoksia on ollut hankala saada kannattavaksi tukienkaan avulla. Lisäksi erityisesti biometaanin jakelu on tehokkaampaa tehdä suuremmissa yksiköissä tai ulkoistaa ulkopuoliselle, siihen erikoistuneelle, toimijalle.

5. Viennin edistämisen kipupisteet, tavoitteet ja toimenpiteet

Kipupisteet

Nykyistä monipuolisempi vientitoiminta ja menestyminen kansainvälisissä arvoverkostoissa ovat Suomen menestyksen kannalta elintärkeää. Suomen vienti on tavarapainotteista, ja suuryritysten rooli on edelleen siinä keskeinen. Sata suurinta vientiyritystä vastaa kahdesta kolmasosasta Suomen viennistä. Pk-yritysten osuus viennistä on vain noin 16 prosenttia, kun se on Ruotsissa 20–25 prosenttia. Suomi tarvitsee koronakriisistä noustakseen nykyistä huomattavasti enemmän kansainvälistymisestä kasvua tavoittelevia, innovatiivisia yrityksiä sekä ulkomaisia Suomeen investoivia yrityksiä.

Suomen vienti ja sitä kautta talous on kärsineet merkittävästi Covid –pandemian aiheuttamasta globaalista talouskriisistä. Paitsi liikkuvuuden rajoittamiseen myös arvoketjujen muutokseen liittyvät haasteet vaikuttavat perinteisiin vientimahdollisuuksiin. Monet alat ovat digitalisoituneet lyhyessä ajassa kokonaan. Toisaalta pandemia on luonut myös sellaisia mahdollisuuksia ja kysyntää, mitä aikaisemmin ei ole ollut. Viennin painopiste on siirtymässä lisääntyvästi palveluihin, sillä uudet teknologiat mahdollistavat palveluiden tarjoamisen rajojen yli. Korona on vauhdittanut talouden luovaa tuhoa, mutta vaarana myös on, että se uhkaa pitkällä aikavälillä myös elinkel-
poisia ja kasvuhaluja yrityksiä.

Suomalaisyritysten myynti- ja markkinointiosaamisessa on useissa viennin selvityksissä tunnistettu puutteita. Kansainvälistyminen edellyttää kasvunhalua ja riskinottoa, mikä puuttuu monelta pk-yritykseltä. Myös rahoituksen, erityisesti kansainvälisten rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen ja rahoituksen järjestäminen asiakkaalle on usein suomalaisten pk-yritysten vientitoiminnan haaste. Osaavan työvoiman saatavuus on entistä useamman yrityksen kasvun ja kansainvälistymisen pullonkaula. Suomi tarvitseekin tulevaisuudessa entistä enemmän ulkomaista työvoimaa ja kansainvälisiä huippuosaajia. Pienet yritykset myös tarvitsevat avukseen suurempia kokonaiskonsortioita ja yritysten yhteistarjoamia kilpaillakseen globaaleista hankinnoista.

Julkisen rahoituksen ja kansainvälistymispalveluiden avulla jaetaan yritysten kansainvälistymiseen liittyvää riskiä ja kannustetaan kasvuun. Eri selvitysten mukaan suomalaiset yritykset eivät saa kilpailijamaitamme Ruotsiin ja Tanskaan verrattuna kilpailukykyisiä vienninedistämispalveluja kansainvälisen kasvunsa tueksi. Erityisesti häviämme ulkomaanverkoston resurssien osalta.

Tavoitteet

Koronapandemian myötä vientialojen toimintaedellytysten turvaaminen ja uudistumiskyvykkyyden mahdollistaminen ovat keskeinen väylä talouden elpymisen sekä ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kasvun vauhdittamiseksi. Hallitusohjelman toimenpiteiden ja Suomen kestävä kasvun ohjelman tavoitteena on turvata Suomen kansainvälinen kilpailukyky ja saada Suomen vienti ja BKT kasvu-uralle lähivuosina. Talouden saamaa arvonlisää tavoitellaan erityisesti palveluviennistä. Investoinneilla julkisiin kansainvälistymispalveluihin parannetaan erityisesti pk-yritysten edellytyksiä ja kykyä toimia pandemian muuttamassa globaalissa toimintaympäristössä.

Tavoitteena on saada vientiyritysten määrä merkittävästi kasvamaan ja vientipohja vahvistumaan, kasvualojen osaaminen ja kilpailukyky kehittymään, jolloin talouden saama arvonlisä ja työllisyys kasvavat. Lisäksi tavoitteena on, että Suomi nousee vahvuusaloillaan globaaliin eturintamaan, mikä tuo Suomeen korkean arvonlisän investointeja ja kansainvälisiä huippuosaajia sekä nostaa suomalaisyrityksille kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla.

Toimenpiteet

Keskeinen työkalu viennin haasteiden ratkaisemiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen on hallitusohjelmaan sisältyvä viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma, joka käynnistettiin syyskuussa 2020. Ohjelman toimenpiteet keskittyvät 1) kysyntävetoisten, globaalisti kilpailukyisten ekosysteemien kannusteisiin, 2) yritysten kansainvälistymispalveluiden kehittämiseen, 3) vien-

tiyrityksille tarjolla olevan rahoituksen tehokkaampaan hyödyntämiseen ja 4) ilmastoratkaisuihin liittyviin globaaleihin liiketoimintamahdollisuuksiin kannustaviin toimenpiteisiin. Yhdessä hallitusohjelman muiden keskeisten kehittämiskokonaisuuksien kuten TKI-tiekartan, yrittäjyysstrategian, kansainvälisten osaajien Talent Boost -ohjelman ja kotimaisen omistajuuden ohjelman kanssa se pyrkii nostamaan suomalaisyritysten kilpailukykyä ja parantamaan kasvun edellytyksiä.

Viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma perustuu vuonna 2019 päivitettyyn Team Finland -strategiaan ja yritysten kansainvälistymispalveluverkostoon (Team Finland). Verkosto kumppaneineen tarjoaa yrityksille saumattoman palveluketjun tiivistämällä Business Finlandin, Ulkoministeriön, Finnveran ja alueellisten ELY-keskusten sekä alueellisten kumppaneiden yhteistyötä. Kansainvälistymispalveluja on kehitetty tukemaan yrityksiä koronapandemian aiheuttamassa kriisissä. Palveluita tarvitaan entistä suuremmalla volyymilla ja monipuolisilla tukitoimilla huomioiden aiempaa vahvemmin myynti- ja markkinointiosaamisen sekä digitaalisen liiketoiminnan kehittämistarpeet. Kansainvälistymispalveluita kehitetään asiakaslähtöisesti vastaamaan yritysten kokonaistarpeita, ml. osaavan työvoiman saatavuus palveluiden vaikuttavuuden lisäämiseksi. Kansainvälisten osaajien houkuttelun ja rekrytoinnin palvelut integroidaan osaksi Team Finland -verkostoa Suomessa ja maailmalla.

Business Finlandin ja ulkoministeriön ulkomaanverkostojen asiantuntijaresursseja on viime vuosina kasvatettu. Koronapandemian takia kilpailutilanne globaaleilla markkinoilla on kiristynyt entisestään. Verkoston vahvistamisella tuetaan pk-yrityksiä globaalien markkinamahdollisuuksien hyödyntämisessä ja pääsyssä osaksi globaaleja arvoverkostoja ja kokonaiskonsortioita.

Koronapandemia ja kansainvälisen matkailun rajoitukset ovat korostaneet ei-fyysisen kanssakäymisen merkitystä ulkomaankaupan edistämisessä. Suunnitellun virtuaalisen kansainvälistymispalveluiden kokonaisuudistuksen ansiosta suomalaisyritykset pääsevät entistä tehokkaammin kiinni kansainvälisiin arvoketjuihin ja hyötyvät aiempaa laajemmin esimerkiksi maakuvatyöstä.

Vientiä harjoittavien pk-yritysten määrän merkittävää kasvua tavoitellaan mm. ELY-keskusten myöntämällä kehittämisavustuksilla pk-yritysten kasvun kiihdyttämisohjelmassa. Ohjelma tähtää erityisesti kasvun ja kansainvälistymisen alkuvaiheessa olevien pk-yritysten valmiuksien tukemiseen koko maassa.

Business Finlandin rahoitus- ja palveluvalikoima on laaja-alaisesti yritysten tukena kansainvälisen kasvun polulla. Toimialakohtaisesti kehittämistoimenpiteet kohdistetaan Suomen vahvuusalojen kansainvälisen kilpailukyvyn ja kansainvälistymisedellytyksien kehittämiseen. Vahvimmat vientimahdollisuudet Suomesta liittyvät energiaan, kiertotalous- ja vähähiilisyysratkaisuihin, digitalisaatioon sekä terveysteknologiaan. Suomalaisyritysten kasvun skaalaamiseksi globaaleissa arvoverkostoissa toimenpiteet kohdennetaan erityisesti vientiin tähtääville yritysryhmille ja yhteistarjoamille. Kotimarkkinareferenssien ja yhteistarjoamien kehittämiseen kytketään mukaan rahoitus ja muut palvelut entistä tehokkaammin ja aikaisemmassa vaiheessa. Lisäksi vahvistetaan neuvontaa EU- ja muun kansainvälisen rahoituksen saamiseksi ja kehitetään viennin rahoitusta palvelemaan paremmin pk-yritysten tarpeita.

Finnveran vienninrahoituksen valtuudet ovat keskeisiä Suomen talouskehityksen kannalta. Hallitusohjelman mukaan Finnveran valtuuksien riittävyys varmistetaan ottaen huomioon riskienhallinnan tarpeet. Vientitakuuvaltuudet ovat 1.1.2020 alkaen 38 mrd. euroa sekä vientiluottojen rahoitusvaltuudet ja korontasausvaltuudet molemmat 33 mrd. euroa. Alus- ja ympäristötakausten sekä raaka-ainetakuiden valtuus on 3,2 mrd euroa. Kotimaan rahoituksessa Finnvera on varautunut turvaamaan elinkelpoisten yritysten laina-rahoituksen saatavuuden. Finnvera jatkaa pankkirahoituksen takausohjelmaa ja täydentää rahoitusmarkkinoita myös Finnveran omilla seniori- ja juniorilainoilla. Kotimaan rahoituksen valtuus on keväällä toteutetun korotuksen jälkeen 12 mrd. euroa.

Finnvera neuvoo yrityksiä viennin rahoituksesta, esimerkiksi millaisia luottoriskin suojauskeinoja ja ostajarahoitusratkaisuja yritys voisi viennissään käyttää. Finnveran tekee neuvontatyössä yhteistyötä viejien omien pankkien kanssa edistääkseen erityisesti pk-yritysten vientiä tavoilla, jotka eivät rasita yrityksen kassaa tai tasetta.

6. Hiilineutraalisuustavoite

Mitkä ovat tärkeimmät toimenpiteet vuoden 2021 talousarvioesityksessä hiilineutraalisuustavoitteeseen pääsemiseksi?

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali 2035 ja hiilinegatiivinen pian tämän jälkeen. Nykyiset ja suunnitellut toimet eivät riitä vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen. Päästöjen vähentämiseen ja nielujen vahvistamiseen liittyvistä lisätoimista linjataan työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmisteltavan ilmastoto- ja energiasstrategian ja ympäristöministeriön johdolla valmisteltavan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman yhteydessä.

TEM:n hallinnonalalla vuoden 2021 talousarvioesityksessä päästöjen vähentämisen kannalta tärkeimmät toimenpiteet liittyvät energiaveroja koskeviin esityksiin (VM:n esittelemä HE energiaveroista) sekä ministeriön energiatuen määrärahoihin.

Energiaverotukseen liittyvistä esityksistä erityisesti sähköveroluokka II:n alentaminen ja myöhemmin toteutettava soveltamisalan laajentaminen (konesalit ja lämpöpumput) ovat keskeisiä energijärjestelmien integraatiossa, sähköistymisessä ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä. Teollisuuden energiaverotuksen muutos parantaa yritysten kilpailukykyä ja osaltaan mahdollistaa välttämättömät muutokset teollisuuden prosesseissa ja lämmöntuotannossa. Muutoksella on siten vaikutusta pitkällä aikavälillä teollisuuden kykyyn työllistää ja viedä globaaleille markkinoille suomalaista teknologiaa.

Vuoden 2021 talousarviossa energiatukea voidaan käyttää ns. normaaleihin energiatukihankkeisiin, suuriin demonstraatiohankkeisiin sekä kivihiiiltä kaupunkialueilla korvaaviin hankkeisiin. Tuen ensisijaisina tavoitteina on energiasektorin muuttuminen vähähiiliseksi sekä uuden teknologian edistäminen pitkällä aikajänteellä. Hanketyypistä riippuen työllisyysvaikutukset vaihtelevat merkittävästi ja siten työllisyysvaikutusten tarkka arviointi etukäteen on hankalaa. Energiatuella tuetut hankkeet työllistävät rakennusvaiheessa, mutta käytönaikainen huolto- ja operointi voidaan tehdä vähäisillä henkilöresursseilla ja tästä syystä kyseisten hankkeiden suorat työllisyysvaikutukset ovat melko vähäiset. Suuret demonstraatiohankkeet ja kivihiiiltä korvaavat hankkeet perustuvat hankkeiden väliseen kilpailuun ja työllisyysvaikutukset riippuvat siitä, millaisille hankkeille tukea haetaan ja millaiset hankkeet lopulta valitaan tuettaviksi. Esimerkiksi biojalostamot ja muut erilaisia raaka-aineita hyödyntävät tuotantolaitoshankkeet työllistävät suoraan ja välillisesti merkittävästi. Teknologioiden kaupallistumisen onnistuessa ja viennin kasvessa, epäsuorat ja pitkän aikavälin työllisyysvaikutukset voivat kuitenkin olla merkittäviä. Tyypillisesti suuri vientipotentiaali on juuri niillä teknologioilla, jotka käytön aikana työllistävät vähän.

LVM:n hallinnonalalla on vuoden 2021 talousarvioesityksessä rahoitusta julkiseen ja yksityiseen jakeluinfrastruktuuriin, joilla molemmilla on jonkin verran positiivista vaikutusta alueen työllisyyteen. Täyssähköautojen hankintatuella ja etanoli- ja kaasuautojen konversiotuella sekä kaasu-kuorma-autojen hankintatuella ei ole merkittäviä työllisyysvaikutuksia. Sen sijaan autojen romutuspalkkiolla on jonkin verran positiivisia työllisyysvaikutuksia. Kulutapoihin vaikutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämällä, joukkoliikennetuella ja joukkoliikenteen ilmastoperusteisilla toiminnoilla. Näillä kaikilla on lievä positiivinen vaikutus työllisyyteen.

YM:n hallinnonalalla vuoden 2021 talousarvioesityksessä on rahoitusta asuinrakennusten energia-avustukseen (energiatehokkuus) ja pientalojen avustukseen (öljylämmityksestä luopuminen). Asuinrakennusten energia-avustuksella (kolmelle vuodelle 2020 alkaen: 20+40+40 milj. euroa) saavutetaan 1,4 % säästö energiassa ja 2,4 % säästö kasvihuonekaasupäästöissä (0,143 Mt CO₂). Tuella saatava korjausrakentamisen lisätyöllisyyden arvioidaan olevan 1500 htv (tavanomaisen korjausrakentamisen tason lisäksi). Pientalojen avustus mahdollistaa arviolta 2400 pientalon lämmitysjärjestelmän muutoksen. Työllisyysarvio on 300 htv.

Miten hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet parantavat työllisyyttä?

Hiilineutraalisuustavoitteen työllisyysvaikutukset tullaan arvioimaan Ilmasto- ja energiastrategian HIISI-taustahankkeessa, joka valmistuu keväällä 2021. Strategian yhteydessä määritellään myös hiilineutraalisuustavoitteeseen tähtäävät yksityiskohtaiset toimenpiteet. Jo nyt tiedetään, että hiilineutraalisuustavoitteen toteuttaminen edellyttää erityisesti teollisuuden vähähiilistymistä. Teollisuuden vähähiilistymisen haastetta on kuvattu toimialojen vähähiilitiekartoissa. Teollisuuden vähähiilistymisen uudistaa teollisuutta ja vahvistaa kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla ja sitä kautta työpaikkojen säilymistä ja uusienkin luomista Suomessa tilanteessa, jossa prosessien ja tuotteiden hiilijalanjäljen merkitys tulee yhä merkityksellisemmäksi. Kiinan ja Japanin vasta antamat ilmoitukset hiilineutraalisuustavoitteista sekä Yhdysvaltojen odotettavissa oleva ilmastopolitiikan käänös vahvistavat merkittävästi vähähiilisten tuotteiden kysyntää. Suomalaisen yritysten hiilikädenjälki eli se minkä verran yritys, prosessi tai tuote auttaa muita toimijoita tekemään päästövähennyksiä on jo osalla suomalaisyrityksiä varsin merkittävä.

Ilmastonmuutospaneeli (IPCC) ja Kansainvälinen energiajärjestö (IEA) katsovat energiatehokkuuden parantamisen olevan yksi merkittävimmistä osista ilmastonmuutoksen vastaista kehitystä.

Millaisia toimenpiteitä on suunnattu energiatehokkuuden kehittämiseen yrityksissä?

Energiatehokkuuden kehittämistä yrityksissä edistetään työ- ja elinkeinoministeriön energiatehokkuussopimusjärjestelmällä. Järjestelmä ohjaa ja auttaa yrityksiä parempaan energiatehokkuuteen. Sopimusyritykset asettavat itselleen määrällisen energiankäytön tehostamistavoitteen, jonka saavuttamiseksi ne kehittävät systemaattisesti toimintaansa, tekevät energiakatselmuksia ja toteuttavat energiatehokkuustoimenpiteitä. Sopimusyrityksille tarjotaan muun muassa tietoa parhaista energiatehokkaista käytännöistä ja uusista teknologioista, yhteisiä kehitys- ja tutkimushankkeita sekä koulutusta.

Valtio myöntää yrityksille energiatukea, jonka keskeisenä tavoitteena on edistää uusien ja innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä energiajärjestelmän muuttamiseksi vähähiiliseksi pitkällä aikavälillä. Energiatukea voi hakea investointi- ja selvityshankkeisiin, jotka edistävät uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energian säästöä tai muutoin energiajärjestelmän muuttamista vähähiiliseksi. Energiatehokkuussopimuksen tehneet yritykset voivat hakea tukea myös tavanomaisen energiatehokkaan teknologian investointeihin.